

УДК 343.98

*Булулюков О. Ю., канд. юрид. наук, доцент Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1598-0542>,
e-mail: oblehrer@gmail.com*

ЕКСПЕРТНА ДИДАКТИКА – НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Дослідження різних об'єктів, що мають значення у кримінальному провадженні, спрямоване на досягнення цілей судочинства і, в кінцевому рахунку, для встановлення істини в розслідуванні. Головна роль у дослідженні об'єктів належить експертам експертних установ різного рівня. Застосування спеціальних знань у розслідуванні злочинів обумовлюється їх доказовою значимістю, яка базується на об'єктивності, повноті і обґрунтованості експертних досліджень.

Сучасні соціально-економічні умови розвитку науки і техніки, зміна стандартів освіти закономірно тягнуть за собою підвищення вимог до якості підготовки судових експертів [1, с. 13].

Довіра до висновку експерта з боку слідчого і суду ґрунтується на компетентності виконавця дослідження – експерта. Компетенція судового експерта – це коло його повноважень, прав і обов'язків, які визначені законодавством. З іншого боку – це комплекс знань в області теорії, методики і практики судової експертизи певного роду, виду [2, с. 76–77]. Однак якщо компетенція експертів, яка визначена законодавством України – це перелік положень, що чітко встановлюють правове поле діяльності суб'єктів експертної діяльності, то компетенція у вигляді певних знань, поняття, що вимагає пояснень.

Спеціаліст, який отримує допуск на провадження певного виду, роду експертиз володіє спеціальними знаннями, які дають йому можливість проводити експертні дослідження об'єктів, що направляються йому у межах розслідування кримінального провадження. Однак судово-експертна діяльність, що здійснюється для вирішення певних питань, які потребують спеціальних знань, має тенденції оновлення методик експертного дослідження, що використовуються експертами, а значить і підвищення кваліфікації останніх. Експертна дидактика, яка є невід'ємною частиною діяльності експертних установ, обумовлює необхідність вдосконалення знань експертів, їхньої спеціальної підготовки. Оволодіння знаннями в певній галузі науки і навичками використання їх при вирішенні певних питань, важливий етап у формуванні компетентного фахівця. Експертна дидактика також має за мету засвоєння знань, умінь і навичок при підготовці фахівця-експерта, що використовуються ним при проведенні досліджень спеціальних питань у певній галузі знань.

Експертну дидактику необхідно розглядати й в аспекті навчання майбутнього фахівця щодо відповідності його вимогам судово-експертної діяльності, й в аспекті вдосконалення знань вже діючого судового експерта. Досвід, придбаний при виробництві експертиз – це симбіоз наявних знань експерта, навичок здійснення ним експертних досліджень і сучасних досягнень науки. Експерт, набуваючи досвіду роботи, отримує нові знання, використання яких виводять його експертні дослідження на більш високий рівень аргументації кореляційних зв'язків, наявних у досліджуваних об'єктах. Необхідність постійного вдосконалення знань експертів є вимогою, що обумовлюється розвитком науки і появою нової, більш досконалої техніки, яка використовується для проведення досліджень. Крім того, вдосконаленню знань експерта сприяють нові способи вчинення злочинів, використання злочинцями новітніх комп'ютерних технологій, сучасних засобів зв'язку та ін., що надають експертним дослідженням нового змісту та роблять їх більш складними.

Значущість експертної дидактики полягає в тому, що експерт, виконуючи роботу щодо дослідження певних об'єктів, знаходиться в стані постійного навчання. Зазначене проявляється при здійсненні останнім пошуку нових шляхів, методів, аргументації при проведенні дослідження наданих йому об'єктів. Внутрішнє навчання експерта (самопідготовка), на наш погляд, є головною умовою професійного зростання експерта і основним положенням експертної дидактики. Аргументом таких висновків є діяльність експерта, пов'язана з необхідністю пошуку шляхів вирішення поставлених перед ним завдань. Наявні експертні методики дають лише загальні рекомендації щодо здійснення експертних досліджень певних об'єктів. У той же час, наповнення дослідження конкретних об'єктів певним змістом завжди пов'язане з індивідуальними підходами у виборі методів дослідження,

послідовності їх застосування та аргументацією, наявними в науковій літературі дослідженнями у даній області.

Прикладом є власний досвід автора щодо призначення експертизи, одним з питань якої було питання про вплив певного фармацевтичного препарату на організм людини. У своєму висновку експерт аргументував свої висновки не тільки інтерпретуванням загальних положень щодо впливу даного препарату, викладеними в інструкції по його застосуванню. Дослідницька частина експертного висновку містила посилання на відомих вчених, кандидатів і докторів наук у відповідній галузі знань, їх наукові статті та монографічні дослідження, що додало висновку експерта об'єктивності та обґрунтованості. Поза сумнівом, наведений приклад свідчить про те, що поставлені перед експертом питання змусили його вивчити спеціальну літературу і отримати необхідні знання у певній галузі науки. Тобто, експерт, після вивчення спеціальної літератури ніби пройшов навчання і розширив свою компетентність щодо низки спеціальних питань.

У той же час, експертна дидактика включає не тільки самостійне вивчення експертом наукової літератури в необхідній галузі науки. Як уже зазначалося, даний підхід є основним, але не єдиним. Підвищенню знань експерта сприяє отримання консультацій у більш досвідчених експертів, участь в науково-методичних семінарах, науково-практичних конференціях, перебування на курсах підвищення кваліфікації та ін. Названі напрямки в передачі експертам передових досягнень експертної практики і науки також охоплюються поняттям «експертна дидактика». Як видається, в понятті «експертна дидактика» навчання експерта та його самонавчання посідають основні місця. Даний висновок виходить з того, що діяльність експерта – це пізнання сутності об'єктів, їх властивостей і зв'язків, яке пов'язане з отриманням нових знань. Дидактика в діяльності експерта спрямована на постійне підвищення і поглиблення його спеціальних знань, а також відповідних навичок використання цих знань при вирішенні завдань, які ставляться перед експертом слідчим і судом [3, с. 45].

Однак розглядати експертну дидактику тільки як процес підвищення кваліфікації судового експерта (у будь-який спосіб) неправильно. Підготовка судового експерта у навчальному закладі також включає в себе певний алгоритм подачі знань і формування на їх основі у студентів професійних навичок, які використовуються при провадженні судових експертиз. Так, у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого програми навчання майбутніх експертів наповнені питаннями теорії судової експертизи та практичними заняттями, у ході яких здійснюється навчальна підготовка експертних висновків з різних видів судових експертиз. На проміжних і кінцевому етапі навчання здійснюється контроль у вигляді заліків, іспитів, захисту магістерської роботи тощо. Такий підхід до формування теоретичних і практичних навичок у студентів є ефективним та прискорює становлення їх судовими експертами після закінчення навчання.

У науковій літературі висловлюється думка, що процес навчання студентів повинен також включати інформацію щодо використання в судово-експертній практиці складних інноваційних технологій [4, с. 18]. Ми підтримуємо таку пропозицію і вважаємо, що студент, під час навчання, повинен отримувати інформацію про передові експертні технології та ступінь впровадження їх в експертну практику. Це дасть змогу тим з них, хто зацікавиться такими технологіями опанувати їх, та використовувати в своїй експертній діяльності.

На сьогоднішній день підготовка судових експертів є пріоритетним завданням держави. Такий висновок є обґрунтованим у зв'язку із зростаючими потребами слідчої та судової практики в експертних дослідженнях. Перевантаженість експертних установ матеріалами для проведення судових експертиз, збільшує терміни їх виконання і одночасно, уповільнює розслідування кримінальних проваджень та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності. У такій ситуації підготовка судових експертів у вищих юридичних навчальних закладах, з використанням експертної дидактики, дозволить оптимізувати систему навчання і підготувати для роботи в експертних установах досвідчених фахівців.

Список використаних джерел:

1. Бушуев В. В. Дидактика в судебной экспертизе: проблемы и пути решения. *Вестник Московского университета МВД России. Юридические науки.* 2016 № 5. С. 13–15.
2. Россинская Е. Р. Компетентностный подход как основа судебно-экспертной дидактики. *Вестник Московского университета МВД России.* 2016 № 5. С. 76–81.
3. Зинин А. М. Значение экспертной дидактики для процесса обучения судебных экспертов. *Вестник Московского университета МВД России.* 2016 № 5. С. 45–46.

Актуальні питання судової експертизи і криміналістики : збірник матеріалів міжнарод.наук.-практ. конф.,
присвяченої 150-річчю з дня народження Засл. проф. М.С. Бокаріуса (Харків, 18–19 квіт. 2019 р.)

4. Перепечина И. О. Криминалистическая и экспертная дидактика в условиях применения сложных инновационных судебно-экспертных технологий. *Вестник Академии экономической безопасности МВД России*. 2015 № 2. С. 16–19.

Міністерство юстиції України
Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ І КРИМІНАЛІСТИКИ**

Збірник матеріалів
міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 150-річчю з дня народження Засл. проф. М. С. Бокаріуса

Харків, 18–19 квітня 2019 року

Харків
ХНДІСЕ
2019

УДК 343.98
А43

Рекомендовано до друку рішенням Ученої ради Харківського ХНДІСЕ
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (протокол № 4 від 6 березня 2019 року)

Конференція зареєстрована Українським інститутом науково-технічної експертизи
та інформації (посвідчення № 474 від 8 жовтня 2018 р.)

Редакційна колегія:

- Клюев О. М.*, д-р юрид. наук, проф., засл. юрист України, директор Харківського ХНДІСЕ (голова редколегії);
Угровецький О. П., д-р юрид. наук, доц., засл. юрист України, перший заступник директора Харківського ХНДІСЕ;
Сімакова-Єфремян Е. Б., д-р юрид. наук, ст. наук. співробітник, заступник директора з наукової роботи Харківського ХНДІСЕ;
Ольховський В. О., д-р мед. наук, проф., чл.-кор. Міжнародної академії інтегративної антропології, завідувач кафедри судової медицини, медичного правознавства ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса Харківського національного медичного університету;
Свідерський О. О., канд. юрид. наук, заступник директора Харківського ХНДІСЕ;
Спіцина Г. О., д-р юрид. наук, доцент, завідувач лабораторії Харківського ХНДІСЕ;
Дереча Л. М., канд. біол. наук., ст. наук. співробітник, учений секретар Харківського ХНДІСЕ,;
Хоша В. В., канд. юрид. наук, завідувач відділу Харківського ХНДІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

Відповідальний за випуск – А. С. Тяпкін

Актуальні питання судової експертизи і криміналістики: збірник
А43 матеріалів міжнарод. наук.-практ. конф., присвяченої 150-річчю з дня народження Засл. проф. М. С. Бокаріуса (Харків, 18–19 квіт. 2019 р.). Харків : ХНДІСЕ, 2019. 508 с.

Збірник містить матеріали, у яких висвітлено сучасні проблеми судової експертології та криміналістики. Особливу увагу приділено науковій спадщині Заслуженого професора М. С. Бокаріуса та її значенню для розвитку сучасної теорії та практики судової експертизи, історії та методології судової експертизи, законодавчому забезпеченню судово-експертної діяльності в Україні, експертній практиці, сучасним методам та технологіям експертної дидактики, міжнародному досвіду та перспективам розвитку судово-експертної діяльності в Україні й за кордоном, проблемам реформування судово-експертної діяльності в Україні; шляхам розвитку та вдосконалення науки у сфері судово-експертної діяльності тощо.

Для науковців, суддів, судових експертів, викладачів, аспірантів, студентів закладів вищої освіти, працівників правоохоронних органів.

УДК 343.98

© ХНДІСЕ, 2019